

BAZI EDEBÎ ESERLERİMİZDE MEYVE

Şehnaz ALİŞ*

ÖZET

Meyveler Türk edebiyatında atasözü, deyim, şiir, fıkra, hikâye, roman gibi türlerde çok sık kullanılmıştır. Aşkın ifadesinde, misafirperverlik, kahramanlık, vatan-millet sevgisi, memleket hasreti, çocuk sevgisi, tabiat sevgisi, çevre bilinci, siyasî hiciv, din duygusu, metafizik endişeler gibi konularda çok önemli bir anlatım aracı olarak edebiyatta yer alan meyveler seçilen örneklerde değerlendirilmiştir. Ayrıca adı geçen edebi türlerin örneklerine de geniş yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk edebiyatı, meyve.

FRUIT IN OUR SOME LITERARY WRITTING

ABSTRACT

Fruit as a symbol and otherwise is employed in Turkish literature whether it be in proverbs, expressions, poetry, anecdotes, short stories, novels as the expression of love, hospitality, love for ones nation, patriotism, bravery, longing for ones country, tenderness for children, love for nature, political satyre and metaphysical thoughts. The study provides examples texts.

Key words: Turkish literature, fruit.

Meyveler hayatımızın hemen her sahasında geniş bir yer tutar. Değişik tatları ile hemen her biri bambaşka bir lezzet tufanı olan meyveler pek çok hastalığın şifası olarak da yanı başımızdadır.

Ana dilimizin güzellikleri ve inceliklerini meyvelerle yapılmış pek çok deyim ve atasözü ile öğrendiğimizi inkâr edebilir miyiz? “Çetin ceviz, ocağına incir ağacı dikmek, kabak tadı vermek, bir çuval inciri berbat etmek” gibi

* Doç. Dr. Şehnaz Aliş, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, İstanbul.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

deyimlerin yanı sıra; “Üzümünü ye bağını sorma; üzüm üzüme baka baka kararır; bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun; babası koruk yer, oğlunun dişi kamaşır; meyve veren ağaç taşlanır; armut dibine düşer; yarım elma gönül alma.” gibi atasözleri ilk anda akla geliverenler¹...

Meyveler argonun da vazgeçilmez bir unsurudur: “Ayvayı yemek, kelek yapmak, dut gibi olma.”

“Küçücük fıçıcık içi dolu turşucuk” ya da “Çarşıdan aldım bir tane eve geldim bir tane” gibi yüzlerce örneğinin sıralanabileceği, bilmecelerle bizi düşünmeye ve şaşırtmaya sevk eden meyveleri unutabilir miyiz?

Çocukluğumuzun unutulmayan hatıraları arasında da meyvelerin özel bir yeri vardır. “Portakalı soydum, başucuma koydum, ben bir yalan uydurdum.”² gibi dilimizden düşmeyen meyvelerle dolu tekerlemelerle başlayan oyunların heyecanını artıran “elma dersem çık, armut dersem çıkma.” sözleri, ya da çocukluğun vazgeçilmez dünyası masalların sonunda gökten düşen üç elmadan bizim payımıza ayrılanı, hangimiz unutabiliriz?

Bir Nasreddin Hoca fıkrasında Allah’ın hikmetinden sual olunamayacağını gülümseyerek hatırlatan meyveler,³ şarkı ve türkülerimizdeki en yoğun

¹ Özdeyişlerde de meyvelere sıkça rastlanır: “Arkadaşlık kavun gibidir. İyisini bulmak için yüzlercesini yoklarsınız.” (Claude Mermet)

“Doğruluğun en güzel meyvesi ruh sükûnudur.” (Epiküros)

“Sabır acıdır, ama meyvesi tatlıdır.” (Rousseau)

² Çocuk oyunlarında meyvelerle dolu tekerlemeler oldukça çoktur. Bunlardan bazıları:

“Kutu kutu pense / Elmamı yerse / Arkadaşım Ayşe / Arkasını dönse” veya

“Üşüdüm üşüdüm / Daldan elma düşürdüm / Elmamı yediler / Bana cüce dediler.” ya da

“Allı ballı kiraz, / Bana gel biraz. / Kiraz vakti geçti, / Eşim seni seçti.” gibi...

³ “Nasreddin Hoca bir ceviz ağacının altına uzanmış dinlenirken, birden koca koca helvacı kabakları ve bunları taşıyan incecik dallar gözüne ilişmiş, başını kaldırdığında koskocaman ağacın meyvesi olan küçücük cevizlere bakmış.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

duyguların, en güzel doldurma mısralarını da oluştururular.

*Bir dalda iki kiraz
Biri al biri beyaz
Eğer beni seversen
Mektubunu sıkça yaz.*

*Ayva çiçek açmış yaz mı gelecek?
Gönül bu sevdadan vaz mı geçecek?*

Şairlerimizin elinde bin bir türlü duygu ve düşüncemize tercüman olan meyvelerimiz sıralamakla bitmez.

“*Ayva sarı nar kırmızı sonbahar*” diyen Cahit Sıtkı Tarancı, *Otuz Beş Yaş* şiirinde, iki meyveyle en güzel sonbahar tasvirlerinden birini yaparken geçip giden ömrün hüznünü de derin derin hissettirir.

Bazen çetin tabiat şartlarında, kendimizden önce onları düşünürüz; Cahit Külebi'nin *Zerdali Ağacı* şiirinde olduğu gibi.

Zerdali Ağacı

I

*Havalar güzel gidiyor
Sen de çiçek açtın erkenden
Küçük zerdali ağacım,
Aklın ermeden.*

*Bak kurt gibi kalın yapılı
Görmüş geçirmiş ağaçlara
Küçük zerdali ağacım,
Pişman olursun sonra.*

-Hey Allahım, demiş ne garip şey. Şu kabaklar bu ulu ağaca, cevizler de yerdeki saplara daha çok yakışmaz mıydı? Tam bu sırada, daldan kopan bir ceviz başına düşünce:

-Tövbe tövbe, Yarabbi! Hikmetine bir kere daha iman ettim. Ya maazallah ceviz yerine ağaçta kabak yetişseydi, şu biçare kafamın hâli ne olurdu? ”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

*Şimdi okşar gibi hafif hafif
Birgün yerden yere çalar rüzgar
Küçük zerdali ağacım,
Bakma güzel gitsin havalar.*

*Sallansın dalların çocuklar gibi
Bakma güneş ısıtsın varsın
Küçük zerdali ağacım,
Sonra donarsın.*

*Zemheride bahar mı olur
Akşamları seyret anlarsın
Sakin erken çiçek açma
Küçük zerdali ağacım.*

İnsanların vefasızlığı karşısında kendi dertlerini ve küskünlüğünü bir kenara bırakan Cahit Külebi, bahar mevsiminde zamansız açan zerdali ağacını kışın soğuşunda da düşünmekten kendini alamaz:

Zerdali Ağacı

II

*Kar yine başladı yağmaya
Küçük zerdali ağacım
Ne soran, ne arayan bulunur
İnsan nâçar kalmaya.*

*İnceydin sevgilimin bileklerinden
Daha maviydi damarların.
Üşüyor musun karanlıkta
Küçük zerdali ağacım?*

*Düşün bir kere, yaz günlerini
İnsanlar doldurmuş sokakları,
Güneşle kucak kucağa
Hafif bir toz kaplamış yaprakları.*

*Düşün bir kere, çiçek içindesin,
Bir kız alıp göğsüne takmış
Düşün bir kere, meyve vermişsin
Çocuklar dallarına çıkmış.*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

*Düşün bir kere, büyümüşsün,
gelişmişsin
Kayık yapmışlar,
Küçük bir bulut yelkenin sanki
Denize bırakmışlar.*

*Şimdiyse senin halin
Ölümden acı,
Karakış ortasında
Küçük zerdali ağacı...*

Şükrü Enis Regü de *Elma Ağacı* şiirinde aynı endişeyi dile getirir:

Elma Ağacı

*“Yine başladı soğuklar,
Boyuna yağıp duruyor yağmur,
Esiyor rüzgâr acı acı
Nasıl geçireceksin bu kışı,
Elma ağacı”*

*Gölgen de yok ki sana arkadaş
olsun;
Tek başına kaldın bu kış kıyamette;
Artık kimse bakmaz oldu yüzüne;
Dallarına tırmanmıyor çocuklar,
Kuşlar uğramıyor semtine.*

*Üzülme bu günler çabuk geçer,
Bir bakarsın bahar geliverir.
Yeniden allanıp süslenirsin,
Bizim için yine çiçek açar,
Meyve verirsin.”*

Savaşın bütün acımasızlığı ve vahşeti ile hüküm sürdüğü Bosna Hersek'teki çocuklar için de meyve ağaçlarına tırmanmak bir zevktir. Belki kısa bir süre için bile olsa, savaşı unuttukları ve çocukluklarını yaşadıkları zamandır ağacın dallarında geçirdikleri süre. Hasan Nail Canat'ın *Erik Ağacı Destanı*'nda olduğu gibi:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Şimdi Sevişme Vakti

Söylemeliyim,
Yok
Yok... Meydanlarda bağırmalıyım,
Bu küçük
Güllerin buram buram tüttüğü
Anadolu şehri kahvesinde
Kiraz mevsiminin sevişme vakti
olduğunu.

Resimler seyrettirmeli, şiirler
okutturmalyım
Baygınlık getiren şiirler
Kiraz mevsimi, kiraz
Küfelerle dolu Pazar.

.....

Sana nasıl bulsam, nasıl bilsem,
Nasıl etsem nasıl yapsam da
Meydanlarda bağırırsam
Sokak başlarında sazımı çalsam
Anlatsam şu kiraz mevsiminin
Para kazanmak mevsimi değil
Sevişme vakti olduğunu...

Sait Faik Abasıyanık

Bedri Rahmi Eyüboğlu, *Kiraz Ayı*⁶ adlı yazısında
“Bence kiraz baharla yazın kucaklaşmalarından doğan
kırmızı, ılık bir öpücüktür.” diye kirazın orijinal bir
tanımını yapar ve kiraz mevsiminde coşan gönlünü
Durulsana şiirinde sükûnete çağırır:

Durulsana

Dalları bastı kiraz
Yolları kesti kiraz
Durulsana deli gönül
Durulsana

Bedri Rahmi Eyüboğlu

⁶ Bedri Rahmi Eyüboğlu, *Kiraz Ayı*, “Kiraz Ayı”, İş Bankası Kültür Yayınları, 1. b., İstanbul, Haziran 2003, s. 45.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008

Ziya Osman Saba, çocukluk günlerini özlemle anarken bahçesindeki çamları ve gölgesinde oynadığı dost badem ağaçlarını unutmaz. Meyve ağaçlarının çiçeklenmesi, yazın gelişini müjdelere ve insanın içinin ümitle dolmasını sağlar.

Beyaz

*Bir bademin altına yorgun oturmak
biraz
Ayrı ayrı seyretmek çiçek açmış her
dalı
Artık bütün renklerden, artık
uzaklaşmalı
Beyaz işte; aylardır gözümde tüten
beyaz.*

.....

*Beyaz çiçeklerini tek tük düşüren
kiraz.
Bahar pınarlarında içime damlayan
su
Bembeyaz çiçeklerin ıslak temiz
kokusu,
Kış bitti... Uzaklarda ilk ümitler gibi
yaz...*

Ziya Osman Saba

Hikâye şiirinde Cahit Külebi, ceviz ağaçlarından yoksun geçen çocukluğun acısını ve mahzunluğunu bir türlü unutamayışını dile getirir:

*“Benim doğduğum köylerde
Ceviz ağaçları yoktu,
Ben bu yüzden serinliğe hasretim
Okşa biraz!”*

Mehmet Çınarlı, *Asmalar Altında Doğdum* şiirinde, şehrin beton yığınları arasında yaşamaya alışamadığını belirtirken, doğup büyüdüğü toprakları hatırlar:

*“Asmalar altında doğdum, ceviz
dalında büyüdüm;*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Tekerlek izi görmemiş dağ yollarında yürüdüm.”

Gülten Akın tabiatla haşır neşir geçen hayatında ceviz ağaçlarının önemini;

*“Bu güz öleceğim. Bütün işlerimi bitirdim.
Derede yıkandım, cevize tırmandım,
kuş ürküttüm.”*

mısralarıyla ortaya koyarken; kış mevsiminin gelişini de ceviz ağacının yaprak dökmesi ile anlatır.

Kış

*Kış geldi. Ocağı yaktık ay yarım
Ceviz yaprak döktü. Dere bulanık*

Nazım Hikmet Ran;

*“Ben bir ceviz ağacıym Gülhane
Parkında
Ne sen bunun farkındasın ne de
polis farkında”*

derken; iki mısra ile felsefi ve siyasî düşüncelerin yanı

sıra vatan sevgisi ve memleket hasretini de hissettirir.

*“Bir masal meyvesi gibi paylaştık
Mehtabı kırılmış dal uçlarından”*

diyen Tanpınar, masalın sihirli atmosferiyle meyveyi birleştirerek aşk duygusunun yarattığı olağanüstü atmosferi ortaya koyar.

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun mısralarında olduğu gibi, meyveler, bazen de en yoğun aşk itirafına yardımcı olurlar:

*“Kara dutum, çatal karam,⁷
çingenem*

⁷ Bedri Rahmi Eyüboğlu, kendisiyle yapılan bir söyleşide; insanların çatalkara kelimesinin anlamını bilmedikleri hâlde, şiirin içinde hiç yadırgamadıklarını söyler. “Çatalkara; Çorumun İskilip kazasında

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Nar tanem, nur tanem, bir tanem...

*Gülen ayvam, ağlayan narımsın
Kadınım, kısrağım, karımsın."*

Hatıralar ve aşk duygusunun meyvelerle ifadesi, Türkçenin en güzel aşk şiirlerinden biri olarak hafızalarda yer etmiştir:

*"Önde zeytin ağaçları arkasında yar
Sene 1946*

Mevsim

Sonbahar

*Önde zeytin ağaçları neyleyim neyleyim
Dalları neyleyim.*

Yar yoluna dökülmedik dilleri neyleyim.

*Yar yar seni kara saplı bir bıçak gibi
sineme sapladılar."*

Bedri Rahmi Eyüboğlu

Çevre bilinci olmayan insanların yok ettiği tabiatın bir parçası da meyve ağaçlarıdır:

Yangın

*Önce gelincikleri yolduk,
Nar ağaçlarını tuttuk kurşuna,
Ardından andızları devirdik
Aptallık, bilinçsizlik, bir hiç uğruna.*

Cahit Külebi

Mevsimler tasvir edilirken meyveler hiç unutulur mu?

Bir Yaz Geçti

*Bir Yaz Geçti
Tozu dumana katarak
Kavun karpuz yüklü*

kuzguni kara ve taneleri üst üste, kat kat dizili bir üzüm salkımının adıdır." (Abdullah Çelik, *Bedri Rahmi Eyüboğlu*, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara 1996, s. 13.) Dolayısıyla bu mısra, şiire meyve açısından baktığımızda daha bir anlam kazanıyor.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Bir Yaz Geçti

Bedri Rahmi Eyüboğlu

Behçet Necatigil, yaz meyveleriyle reçel yapılarak kışa hazırlanılması gerektiğini söyler:

Reçel

*Yaz ayları gelmişken,
Biraz reçel kaynat
Vişne yahut çilekten*

.....

Behçet Necatigil

Sait Faik ise sanatçı duyarlılığı ile meyvelerden hoşaf yapar:

Hoşaf

*Gördüm ki, yolun bir ucunda
İncir ağaçları
Bir ucunda dutlar.
Gördüm ki, ıssız yolda
Sessiz, kurşunsuz
Haydutlar.
Sait Faik Abasıyanık*

Behçet Necatigil'in *Gözleri Badem* şiirinde, orta hâlli bir aileye mensup genç kızın gelecek ve evlilikle ilgili hayallerinin, zengin ve rahat bir hayat yaşama arzusunun eve çuvalla fındık, fıstık, üzüm taşıyacak bir eş ile sembolize edildiğini görülür. Fakat bu hayaller hayatın gerçeklerine hiç uymaz:

Gözleri Badem

*“Evlendim kocam
Bir güzel âdem
Odalarda fıstık yok
Gözleri badem.*

*Mavi değilmiş deniz
Hey gidi fındık üzüm
Kızlar günün birinde sevip
evlenirseniz*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Sizleri de görürüm.”

Behçet Necatigil

Orta sınıf insanının geçim zorluğuna rağmen toprak ananın cömertliği Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın dizelerinde dile getirilmiş:

Besinler

*Besler bizi bin bir öğün.
Yemişler sebzeler her gün.
Beni yanına götürün
Toprak, ikinci annemiz.*

*Hepsinde bir türkü bir ses,
Buğday, dut, kiraz, patates
-Hadi bana bir kavun kes,
Toprak, ikinci annemiz.
Fazıl Hüsnü Dağlarca*

Adil Çağlar'ın *Elmanın Dedikleri*⁸ şiirini okuduktan sonra, hemen bir elma yeme arzusu duymamak mümkün mü?

Elmanın Dedikleri

*Önümdede kıpkırmızı bir elma
Işığı vurmuş gözlerim gümüş
Ne güzel
Bu elmayı yaratırken Allah
Yalnız beni düşünmüş*

Adil Çağlar

Çevremizde her gün gördüğümüz için artık kanıksadığımız ağaçlarımız her mevsim bambaşka bir kılığa bürünerek dikkatimizi çekmeye ve bizi şaşırtmaya devam ederler.

Armut Ağacı

*Bir armut ağacı vardı ya
Okul yolunda
Hani sarı evin yanında*

⁸ Adil Çağlar, *Serçeden Gelen Ses*, İstanbul 1996, s. 120.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

*Kurumuş gibiydi sanki
Bu sabah önünden geçerken
Baktım çiçek basmış dallarını
Göğe bulut bulut çiçek püskürtmüş
Baktım baktım dünyanın çiçeği
Hayret ne zaman açmış bunları
Şunlara bak
Baktım baktım
Gözlerime inanamadım.*

Adil Çağlar

Meyve sevgisi bazen o kadar derinden hissedilir ki onları kendimizden bir parça zannederiz:

Asma

*Bir bakışta gördüğüm asma
Kalbimden kopmuş gibi
Öylece duruyor orda
Şekli benden oyulmuş gibi*

Adil Çağlar

İbrahim Minnetoğlu, buram buram tabiat sevgisi kokan *Orman Destanı* şiirinde ağaçların faydalarını sayarken, memleketimizin çeşitli bölgelerinde yetişen meyvelerle hem memleketimizin tabii güzelliklerini ortaya koyar, hem de tabiata sahip çıkmak ve korumak gerektiğini vurgular:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Orman Destanı

*Bir
Bal
Peteğidir
Malatya'nın kaysısı
Aydın ili inciri, Kütahya'nın
vişnesi
Bütün bu yemişlerin ağaçtır, güzel
huylu annesi.*

*Bir
Yeşil
Fenerdir yanar
Anamur'un bal muzunu
Al yanaklı elmadır,
Amasyamızın kızı
Ekşi ayvalarından ayıramayız
gözümüzü.*

*Ege
Marmara
Akdeniz'de
Zeytin Ağaçları
Bir altın madenidir,
Ilgazlarda, Toroslarda,
Bolu'da
Çam ormanları dağılmış yer yer
Anadolu'da*

*Git
Gör
Karadeniz'i
Görünce şaşarsın yetmiş çeşit
yeşili
Çay yeşili, fındık yeşili dünyada
bulunmaz eşi.*

*Bu
Siirt
Fıstığıdır
İri dudakları çatlak*

Şu

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

*Antep
Fıstığını
Yesek yesek doymasak*

*Nar
Kiraz
Ayva erik
Bahçelerin süsüdür.
Ormanlarda ıhlamur, yeşilin
türküsüdür.
İbrahim Minnetoğlu*

Fıkra ve deneme türlerinde de meyveler; son derece çarpıcı ve orijinal ifadelerle karşımıza çıkar:

Ahmet Haşim *Vatan*⁹ adlı yazısında şaşırtıcı bir yorumla demirhindi şerbeti ve yoğurtçu sesi olmayan bir memleketin vatan olamayacağını söyleyerek bu şerbetin bilinmediği memleketlerde yaşayanlara acır.

Her meyvenin tadı mevsiminde bambaşkadır. “Güneşte, uzun müddet pişen meyveler, teşrinlere doğru, tatlı renkler içinde kokulanır, ballanır.”¹⁰ Haşim, kışın gelişini meyvelerin değişen tatları ile ortaya koyarken, sonbahar meyvelerinin de bir resmî geçidini yapar:

“Gerçi hâlâ yaz meyveleri yiyorduk, fakat bu meyveler artık zehirlenmişti: Üzümlerin çekirdeği büyümüş, derisi kalınlaşmıştı; kavunlar liflenmiş ve tatları ölü et lezzetini almıştı. Manav dükkânları sergülerinde, bir kış semasının sarı güneşleri, ayları ve yıldızları gibi peyda oluveren ayvalar, elmalar ve narların yanında, bu mevsimi geçmiş meyvelerin ne acınacak bir hali vardı.”¹¹

Meyveler fazla yendiklerinde bir takım rahatsızlıklara sebep olurlar, ama Ahmet Haşim,

⁹ Ahmet Haşim, *Bütün Eserleri II, Bize Göre-İkdam'daki Diğer Yazılar*, haz. İnci Enginün - Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991, s. 262-263.

¹⁰ Ahmet Haşim, “Sayfıyelerden Dönerler”, *Bütün Eserleri III, Gurabahâne-i Laklakan - Diğer Yazıları*, haz. İnci Enginün - Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991, s. 37.

¹¹ Ahmet Haşim, “Kış”, *Bütün Eserleri II, Bize Göre-İkdam'daki Diğer Yazılar*, haz. İnci Enginün - Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991, s. 38.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

meyveleri sırf hastalık verdikleri için sevdiğini söyler. Zira; “İki, üç fazla armut ve şeftali yemek yüzünden kanını tutuşturan kırk derecelik bir hararet sayesinde görülmemiş bir âlemde efsanevî bir seyahat yapmış”tır.¹²

Frankfurt Seyahatnamesi’nde Almanya’nın parlak görünüşünün altında yer alan çürümüşlüğü orijinal yorumu ile ortaya koyan Ahmet Haşim, “Almanya pembe ve büyük bir elmadır, fakat içi kurtludur.”¹³ der.¹⁴

Ahmet Haşim *Yaz Kokusu*¹⁵ adlı yazısında yaz mevsimi ile incir arasında bağlantı kurar:

“Geçen gün kırlarda, iki bahçe arasında, harap bir yoldan geçiyordum. Birden burnum incir yapraklarının kokusunu aldı. Bir mucize ile birden iki gözü açılmış bir kör gibi bütün havassımın bir kamaşma içinde kaldığını hissettim. Yaz, bir sevgili gibi, yüzüme saçlarını yaklaştırmış, ruhuma sarılmıştı.

Senelerden sonra yazın çehresini o gün tekrar görebildim. Yazın mahrem rayihası, incir yapraklarının sert, yeşil kokusudur.”

Ahmet Haşim *Kavun*¹⁶ adlı yazısında sonbahar meyvelerinden bahsederken ardarda orijinal yorumlarını sıralar:

“Sonbahar meyveler mevsimidir. Bu itibarla, hakiki bahar ancak bu mevsimdir. En asil nebatlar mahsullerini

¹² Ahmet Haşim, “Kış”, *Bütün Eserleri II, Bize Göre-İkdam’daki Diğer Yazılar*, haz. İnci Enginün - Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991, s. 43.

¹³ Ahmet Haşim, *Bütün Eserleri IV, Frankfurt Seyahatnamesi Mektuplar-Mülakatlar*, haz. İnci Enginün - Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991, s. 19.

¹⁴ Ahmet Haşim’in Almanya’yı elmaya benzetişini ile NewYork’un sembolü “big apple” ve Kazakistan’ın başkenti Almaatı hatırlanarak şehirlerle meyveler arasındaki ilişki üzerinde de düşünülebilir.

¹⁵ Ahmet Haşim, “Kış”, *Bütün Eserleri II, Bize Göre-İkdam’daki Diğer Yazılar*, haz. İnci Enginün - Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991, s. 45-46.

¹⁶ Ahmet Haşim, “Kış”, *Bütün Eserleri II, Bize Göre-İkdam’daki Diğer Yazılar*, haz. İnci Enginün - Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991, s. 281-282.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

bu aylarda yenilecek bir hale getirir. Üzüm, incir, nar, kavun ilh...gibi.

Tâ eski asırlardan beri şiiir, sonbahar meyvelerini bin bir şekilde teganni edip durmuştur. Bütün Arap, Acem, Yunan ve Latin edebiyatında “üzüm” en itinalı mevkii işgal eder. Theocrite ve Virgile, inciri üzüm kadar lezzetle anlatırlar. Denilebilir ki, klasik edebiyatın başlıca meyveleri üzüm ve incirdir. Nar, bilhassa eski Yunan ve Latin edebiyatında mukaddes bir meyvedir. Nar ağacı cehennem ilahesi Proserpine’in ağacıdır. Onun için çiçekleri ateştendir, taneleri yakuta benzer.

Fakat ne gariptir ki, edebiyatın itibar ettiği bu meyveler içinde yalnız kavun, tâ eski zamanlardan bugüne kadar bir tek mısra ilham etmeye muvaffak olamamıştır.

Kadîmiyatla meşgul bir zata bunun hikmetini sordum. Kavunun eski âlemde tanılmadığını iddia etti.

Ya yeni devirlerin şairlerine ne diyelim?”

Ahmet Haşim’in 1 Teşrin-i sani 1929 tarihinde yazdığı bu yazıdan sonra; Cahit Külebi’nin *İstanbul* şiirinde kavun yüklü kamyonlarla karşılaşırız:

*“Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm,
Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm.”*

Mânilerde de doldurma mısralarında kavuna rastlanır.

*Sarı kavunu dildim
Çamura düştü sildim
Yarım gurbete gitti
Şimdi kıymetin bildim*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Fıkra ve deneme türündeki meyvelerimize farklı bir örnek de Arif Nihat Asya'nın *Dut Ağaçları*¹⁷ adlı yazısıdır. Arif Nihat Asya, bu yazıda, birbirleriyle geçinemeyen insanlara, birlik beraberlik ruhunu ve barış duygusunu aşılamağa isterken dut ve asmadan faydalanır:

“Dut, gövdesine sımsıkı sarılan asmadan memnundur ve asma canlı bir çardağa sarıldığını bilir, mesuttur. Böylece yaşarlar.. Dut bahtiyar, asma bahtiyar.

Ne birinde büyüklük, ne ötekinde asalet iddiası vardır. Bir uyuşma, bir anlaşma örneği olarak kalacaklardır.

Asma kolları kesilmedikçe duttan ayrılmaz.. Ve duttan kesilecek bir dal, asmadan parçalar götürür.

Biz, aynı toprağın, aynı göklerin çocukları, bir dutla bir asma kadar olamayız.”

Ömer Seyfettin'in *Elma*¹⁸ adlı hikâyesinde, hassas, geçmişin hatıralarına sıkı sıkıya bağlı bir kadının hissiyatı ortaya konulurken elma motifi ile kadın ve erkeğin duyguları arasındaki uçurum da gösterilmiş olur.

Yıllarca ateşli ve hummalı bir aşkla birlikte yaşayan iki sevgili; küllenen aşklarının ardından, bir sonbahar akşamı yemek sonrası konuşmaktadırlar. Adam *“küçük billür yemişlikten iri ve kırmızı bir elma almış”* soyarken birden kendisine dikkatle bakan Süzün'a gözü takılır. Süzün şiddetli bir dalgınlıkla gözlerini kırpmadan adamın elindeki elmaya bakmaktadır ve adama:

“-Bu elma sana bir şey ihsas etmiyor mu, sevgilim? Sana kıymetli bir hatıra yâd ettirmiyor mu?” diye sorar.

Adam çocukluğuna doğru hayalen bütün hayatını gözden geçirir, düşünür. Hayatında bir elma ağacı bile

¹⁷ Arif Nihat Asya, *Bütün Eserleri, Çekirdek: I, Top Sesleri*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1945, s. 102.

¹⁸ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Hikâyeler I*, haz. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul 1999, s. 55-57.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

görmediği aklına gelince, mizahî bir yaklaşımla cevap verir:

“-Evet, on yedinci asrın nihayetine doğru İngiltere’de تنها bir bahçenin sessiz bir köşesinde münferit bir elma ağacı vardı. Bir gün bu ağacın altında dalgın ve mütefekkir bir adam yatıyordu. Ağacın üstünden bu adamın ayaklarına bir elma düştü. Ve bir “deha” uyandırdı. O adam Kepler’in yeni tedvin ettiği muvazene-i ecram mabahisini düşünen âlim-i meşhur Newton idi. Elmanın sukutunu gördü, düşündü, çalıştı ve “cazibe-i umumiye” kanununu keşfetti. İşte bana bu elmanın yâd ettirdiği fennî ve kıymettar ha..”

Kadın, adamın konuşmasını keserek ağlamaya başlayacak kadar üzgün bir eda ile elemli gözlerini elmaya dikerek:

“-Zavallı aşk! Ben Madam Amade’nin sofrasında ilk defa birbirimizi gördüğümüz akşam verdiği elmayı, o elmayı verirken eğilerek o kadar heyecan ve tahassüsle bana fısıldadığın Musset’nin şiirini derhatır edeceksin sanıyordum. Fakat heyhat...” der.

Ayşegül¹⁹ adlı hikâyede Refik Halit Karay, Hatay sırtlarında, çamların altında dinlenirken bir pınar başında rastladığı *“başı yemenili, saçları iki örgü, ayağı takunyeli, sarışın bir köylü kıztı”* sepetindeki *“iri, olgun, renkli şeftalilerden”* ikram eder. Yazar şeftaliyi yerken bu meyve hakkındaki düşüncelerini de dile getirir:

“Buz gibi derisi, ısırırken dudaklarımı yaktı; ezdikçe ağzıma serinlik, rayiha, usare doluyor. Ah ne güzel meyve!”

Yazar, adının Ayşegül olduğunu öğrendiği küçük kızla sohbet eder. Pınarın adının Zerdali oluk olduğunu öğrenir. Ayşegül çevrelerindeki köylerin isimlerini de sıralar. Gurbetten yeni dönmüş, memleket hasreti ile dolu olan yazar duygulanır:

“Ne güzel isimler! Lübnan portakal, turunç, hurma ve muz memleketiydi Burası bana daha aşına meyveler

¹⁹ Refik Halit Karay, *Bir İçim Su*, Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul 1939, s. 9-11.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

diyar: Şeftaliler, erikler, kızcıklar etrafımı kaplıyor. Çiçekleri de öyle...

Burada meyveler, çiçekler, ağaçlar, isimler, hepsi, her şey tertemiz ve güzel."

Yazara millet ve memleket sevgisini hissettiren küçük köylü kızının ismi ve saf yüzü olduğu kadar memleketinin meyveleri ve çiçekleridir.

Refik Halit Karay'ın ideallerini kaybeden devlet memurlarının uyuşukluğunu anlattığı *Şeftali Bahçeler*²⁰ adlı hikâyesinde, şeftali ağaçlarından yayılan bayılıcı koku ile yaz mevsiminin sıcaklığının bu ideal kaybındaki rolü de ortaya konur.

"Göz alabildiğince uzanan, sayısız şeftali bahçeleri"nde "kıvgın güneş, ağaçların tepelerinde meyveleri pişirirken" "her tarafa taşkın bir şeftali rayihasının dolup sindiği durgun, sıcak günlerde" "yüksek dallardaki fazla olgun, ballı şeftaliler saplarından durmamacasına yavaş yavaş dökülürdü. Toplamakla biter tükenir şey değildi; mahsulün yarısı ağaçlarda kalır, böyle, pişip oldukça aheste aheste toprağa düşer, karışır, kaybolurdu."

Şeftali bahçelerinde zevk ve sefa içinde yaşayan insanlar, tabiatın cömertliği karşısında yerlere dökülen şeftalileri bile toplamaktan aciz, büyük bir uyuşukluk ve tembellik içindedirler. Zevk ve safa düşkünü memurlar ise, içki içerek sazlı sözlü meclislerde çengi oynatarak vakit geçirirler.

Kasabaya durmadan, dinlenmeden çalışarak, herkese parmak ısırtacak büyük işler yapmak arzusuyla gelen Agâh Bey de bir süre direndikten sonra buradaki hayata uyar.

"İkinci yaz gelmişti. Sinirleri gevşeten olgun bir meyve kokusu sıcak rüzgârlara karışarak pencereden odaya doluyor, herkesi göz alabildiğine uzanan sayısız şeftali bahçelerine çağırıyordu." Hikâye, Agâh beyin bu

²⁰ Refik Halit Karay, *Memleket Hikâyeleri*, İlâveli 2. baskı, Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul, s. 32-41.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

şeftali rayihası ile dolu havayı ciğerlerine çekerek; “*Gel keyfim gel*” demesiyle biter.²¹

Reşat Nuri'nin *Kirazlar*²² hikâyesinde, çevrelerindeki bütün insanların, mahalle çocuklarının ağaçlardan toplayacakları kirazları korumak için sabahlara kadar bahçede nöbet bekleyen karı kocanın cimriliğinden söz edilir. Fakat hikâyenin sonunda gerçeğin hiç de görüldüğü gibi olmadığı ortaya çıkar. Bu yaşlı karı koca torunlarını, bir ağaçtan gizlice kiraz toplarken bahçenin sahibinin gelmesi üzerine korkarak ağaçtan düşmesi sonucu kaybetmişlerdir. Şimdi başka çocuklarının torunlarının akıbetine düşmemesi için sabahlara kadar uykusuz kalıp, olgunlaştığında topladıkları kirazları sandıklara doldurarak yoksul çocuklara dağıtmaktadırlar. Hikâyenin bu beklenmedik sonunda, kiraz ağaçları ile evlât sevgisinin ve çocuklarını kaybetmiş bir ana babanın çektiği ıstırabın birleştirildiği görülmektedir.

Çocuk edebiyatında da çocukların kiraz sevgisini dile getiren pek çok eser vardır. Gülten Dayıoğlu'nun *Hayri Kiraz Fidanına Bağlanmıştı*²³ adlı hikâyesinde; akciğerlerinden rahatsız, cılız bir çocuk olan Hayri, hastalığı dolayısı bütün gün evde kapalı, âdeta hayata küsmüş bir vaziyette günlerini geçirirken, babası tarafından kendisine hediye edilen kiraz fidanı ile yaşama sevinci kazanır ve hayata sımsıkı bağlanır.

Muzaffer İzgü'nün *Kiraz Kız* adlı hikâye kitabındaki *Kiraz Kız* hikâyesinde de kirazı çok seven küçük kız, bütün bir kış yaz mevsiminin gelmesini bekler ve vaktini kiraz bahçelerinde kiraz ağaçlarının daha güzel kirazlar vermesi için onlarla konuşarak geçirir.

*İncir Fidanları*²⁴ Kenan Hulusi Koray'ın bu hikâyesinin kahramanı Murat, kardeşleriyle bir türlü

²¹ Bu hikâyenin geniş bir tahlili için bk. Mehmet Kaplan, *Hikâye Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, s. 85-99.

²² Reşat Nuri Güntekin, *Leylâ ile Mecnun*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1969, s. 187-192.

²³ Gülten Dayıoğlu, *Neşeli Boyacı*, Altın Çocuk Kitapları, İstanbul 2000.

²⁴ Kenan Hulusi Koray'dan *Hikâyeler*, haz. İnci Enginün, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983, s. 192-198.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

geçinemez. Kendisinden farklı olan iki kardeşi her zaman Murat'ın yaptıklarını bozarak ona eziyet eder. Murat, büyük hayallerle diktiği incir fidanının kardeşleri tarafından söküldüğünü görünce kendisini kaybederek kardeşlerinden birini öldürmüş, diğerini de yaralamış ve bu yüzden hapse girmiştir.

İmralı cezaevindeki mahkumiyet senelerinde de, tarım merakı ve ağaç sevgisi devam eden Murat, adaya incir ağacı dikilmesini teklif eder. Bu teklifin kabul edilmesi hapishane yıllarındaki mahkûmiyetini daha katlanabilir hâle getirir. İmralı'da kendi yetiştirdiği fidanlıkta çalışarak günde 25 kuruş kazanır ve bunları biriktirir. Murat'ın bütün hayali tahliye olunca biriktirdiği paralarla alacağı incir fidanları üzerinedir. Tahliyesine yirmi bir gün kalmışken ekim zamanını geçirmemek için hapisten kaçır. Amacı biriktirdiği paralarla alacağı fidanları zaman geçirmeden dikip yeniden geri dönmek ve mahkûmiyetini tamamlamaktır;

ancak kaçır kaçmaz yakalanınca yeniden yargılanarak bir buçuk seneye mahkûm olur.

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Üzümcü*²⁵ hikâyesi temmuz ayında Büyükkada'da geçer.

Yazın kavurucu sıcaklarında ta uzaklardan, iskele tarafından korkunç, vakur bir sada "*kaarpuuz*" diye kükrer.

Bu karpuz sadasını "*daha dik, daha iri bir ses*" "*Çaaavuuu!*" diye karşılar.

Yazar, kumanda eder gibi, gürleyen bu sesin sahibini görünce duygulanır. Üzümcünün kişiliğinde Türk milletinin bütün hasletlerinin toplandığını düşünür. Üzümcünün kendisinde uyandırdığı hisleri şairane bir üslûpla ortaya koyar.²⁶ Bu hikâyede de meyve satıcısı ile Türk milletinin kahramanlığının birleştirildiği görülmektedir.

²⁵ Ahmet Hikmet Müftüoğlu, *Çağlayanlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1971, s. 61-66.

²⁶ Bu hikâyenin geniş bir tahlili için bk. Mehmet Kaplan, *Hikâye Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, s. 47-53,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Yakup Kadri Karaosmanoğlu; Kurtuluş savaşı sonrası, Tetkik- i Mezalim heyeti ile Anadolu'yu dolaşır; bu görev sırasındaki izlenimlerini *Milli Savaş Hikâyeleri* adıyla kitaplaştırır. *Ceviz*²⁷ adlı hikâyede, savaş sonrası mahrumiyet yıllarında evlerine gelenlere ikram edecek hiçbir şeyleri olmayan fakir bir ailenin çocuğunun, bahçelerindeki ağaçtan topladığı cevizleri ikram ederek Türk misafirperverliğinin çok canlı bir örneğini ortaya koymasına son derece hazindir.

Yakup Kadri'nin “*O günden beri ceviz namı verdiğimiz, sert ve kuru meyva bana ulvi bir şeyin timsali gibi görünüyor.*” sözleri ile biten hikâye; okuyucuların da boğazında ceviz gibi bir yumru bırakır.

Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyelerinde; kızcılık, çingene bacak elmaları, armutlar, ceviz ve erik ağaçları, mandalina, kiraz, kavun ve karpuz gibi pek çok meyve karşımıza çıkar.

Sait Faik'in pek çok hikâyesi otobiyografik özellikler taşır. Adapazarı çevresinde geçen günlerini anlattığı hikâyelerinde meyveler geniş yer tutar. *Orman ve Ev*²⁸ adlı hikâyede doğduğu evi tasvir ederken “*iki dönümlük yemiş bahçesi*”nden de bahseder. Ayrıca hikâyede mektepten eve dönen çocukların mahallede ceviz oynadıklarını da söyler.

*Hikâye Peşinde*²⁹ adlı hikâyesinde Adapazarı'na gitmek üzere Haydarpaşa'dan trene binen yazar; “*gözümün önüne; Çarksuyu, Erenler Tepesi, Başköprü'deki Hacıbey Köşkü, amcamın balkonundaki çingene bacak elmaları kabaran ev geldi.*” der. Çocukluğunun geçtiği mekânlar orada yiyip tadını unutamadığı meyvelerle birlikte hafızasında yer etmiştir.³⁰ Tren Adapazarı'na doğru giderken camdan

²⁷ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Milli Savaş Hikâyeleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 1988.

²⁸ Sait Faik Abasıyanık, *Semaver*, Varlık Yayınları, İstanbul Nisan 1951, s. 46-49.

²⁹ Sait Faik Abasıyanık, *Bütün Eserleri VII, Alemdağda Var Bir Yılan - Az Şekerli - Şimdi Sevişme Vakti*, 4. baskı, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1982, s. 150-157.

³⁰ Sait Faik'in amcasının oğlu Raşit Abasıyanık; Adnan Özyalçiner'in kendisi ile yaptığı bir röportajda Sait Faik'in bu hikâyesinde adı geçen çingene bacak elmalarını şu sözlerle açıklar: “Bugün o elma türünün

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

etrafını seyrederken, akıp giden manzaranın arasında “yemiş sepetleri, kış günü kiraz sepetleri” gözüne çarpar.

Bir Karpuz Sergisi³¹ hikâyesinde bir karpuz sergisi açmak isteyen bir adamın hayalleri anlatılır:

“Tekirdağ karpuzlarını en arkaya dizeceğiz. Sağlamcı, pazarlık yapmayan müşterilere onlardan... Sonra, öne kocaman siyah karpuzlardan koyacağız. Bunlar kalın kabukludur, hep kırmızı çıkarlar. Ama çabucak kof cevizlere dönerler. Vodina kavunları en iyi cinstir. Kokuları dışında değil; içindedir. Bu çitili, üzerleri çentikli kokulu kavunlar yumuşayıverirler, eziliverirler, onları çabuk sürmelidir. Ne bahasına olursa olsun elden çıkarmalıdır.”³²

Sergi açıldığı zaman bir de çırağa ihtiyaç olacaktır. En küçük bir patırtıdan, “bir karpuzun olup olmadığını anlamak için üstü fiskelendiği zaman çıkan sestem bile” rahatsız olup uyanacak kadar atik bir çocuk bulmak ister.

Bütün gün arkadaşı ile avare avare dolaşarak kuracağı karpuz sergisinde günlerini nasıl geçireceğini düşünen adam, akşam olduğunda, karpuz sergisi açtıkları zamanki gecelerinin nasıl olacağını hayalini dile getirir:

“Bir karpuzun üzerine mumu yakardık. Mum kara ve kocaman karpuzun üstünde ağustos gecelerini sallan dururdu. Çırağımız önce küçük hurda bir karpuzu kesmiş yemiş; sonra, kocaman karpuz başını koymuş uyumuş olurdu.”

hemen hemen nesli tükenmiştir. O zaman tabii soğuk hava depoları yok. Bunlar çok dayanıklı elmalarıdır. Küfeyle alınıp balkona serilirdi. Bütün bir kış üzerinden geçerdi ve elmalar kışın, soğğun etkisiyle kabarırdı. İnsanın gözüne pek hoş görünmeyen, ama çok lezzetli, çok güzel elmalarıdır. Kendisi, amcam ve yengem Adapazarı'na gelecekleri zaman, eğer mevsim uygunsa, bu çingene bacak elmaları mutlaka evde bulunurdu.” *Sanat Olayı*, Ağustos 1981.

³¹ Sait Faik Abasıyanık, *Sarıç- Kayıp Aranıyor*, 4. baskı, Varlık Yayınları, İstanbul, Mayıs 1965, s. 42-47.

³² Sait Faik Abasıyanık, *Sarıç- Kayıp Aranıyor*, 4. baskı, Varlık Yayınları, İstanbul, Mayıs 1965, s. 44.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

Adamın karpuz sergisi ile ilgili hayalleri öylesine gerçek gibidir ki bazen arkadaşına dönerek bir Kırkağaç kavununu elindeymiş gibi:

“*Bunu ayrı koyalım. Bu kışa dayanır. Kışın bile çürümez, yumuşamaz. İçi buz tutar. Kışın soba kenarında bunu kesmek lâzımdır. Ilık suya koymalı bir müddet ılık suda kaldıktan sonra kesip yemelidir. Tadına doyum olmaz.*”³³ der; ama karpuz sergisi açmak için duyduğu yoğun isteğe rağmen, yaşadığı avare hayat yüzünden hayallerini bir türlü gerçeğe dönüştüremez.³⁴

Sait Faik; *Kestaneci Dostum*³⁵ hikâyesinde hayat şartlarının bozduğu kestane satıcısı bir genci anlatır. Bu hikâyenin âdeta devamı sayılabilecek *Söylendim Durdum*³⁶ hikâyesinde ise “*Lâübaliliğin, kötülüğün, ikiyüzlülüğün kaynaştığı*” bu şehirde köşebaşlarında

³³ Sait Faik Abasıyanık, *Sarıç- Kayıp Aranıyor*, 4. baskı, Varlık Yayınları, İstanbul, Mayıs 1965, s. 47.

³⁴ Fethi Naci, “Bir dostu özler gibi” özlediği hikâyelerin arasında Sait Faik’in “Bir Karpuz Sergisi” hikâyesinden de bahseder: “Sait Faik’in en sevdiğim hikâyesi “Bir Karpuz Sergisi” değil, ama belki de bütün çocukluğumun karpuz sergisinde... Yaşların da kokuları var: Karpuz sergilerinde hep eğreltiotu döşenir karpuzların altına, bunun için eğreltiotu kokusu benim çocukluğumun kokusudur, tıpkı anason kokusunun şu son yıllarımın kokusu olması gibi... Bütün çocukluğumun karpuz sergisinde geçmesinin (Beni karpuz sergisinden alıp, götürüp ilkokula yazdırmışlardı.) etkisiyle olacak Sait Faik’ten en özlediğim hikâye “Bir Karpuz Sergisi”dir. “Bir karpuzun üzerine dikilmiş mum sıcak yaz gecelerini salları dururdu.” (Böyle miydi o tümce?) Sonbahara doğru “karpuz işi” bitirdi, ama birtakım bahaneler uydurarak babam yirmi-otuz karpuzu satmaz, sergiyi sürdürür görünürdü. Okuldan çıkınca uğrardım. Babam hep serginin karşısındaki kahvede olurdu. Eski bir arkadaşığıydı kahveci. Pek kimseler olmazdı kahvede. Babam ve sözüne hep “Anladın mı sen” diye başlayan kahveci arkadaşığı, usul usul yağın güz yağmurlarının meydanda yaptığı su birikintilerine bakarak çay bardaklarında rakı içerlerdi. Pek konuşmazlardı. Konuşmuş olmak için konuşmayı çoktan aşmış bir dostlukları vardı. Babam, bir rakısına, bir bana bakar, “Annene söylersin, karpuzlar bitmedi daha.” derdi. Bir suç ortağı içinde gülümserdik birbirimize. Yağmur yağarken “avludan kalkıp içeriye giremeyen zavallı ağaçlar”ın (Marquez) verdiği hüznü verir bana “bir Karpuz Sergisi”. *Sanat Olayı*, Kasım 1981.

³⁵ Sait Faik Abasıyanık, *Mahalle Kahvesi - Tüneldeki Çocuk*, 3. baskı, Varlık Yayınları, İstanbul, Ağustos 1965, s. 131-138.

³⁶ Sait Faik Abasıyanık, *Mahalle Kahvesi - Tüneldeki Çocuk*, 3. baskı, Varlık Yayınları, İstanbul, Ağustos 1965, s. 139-142

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

çürük kestaneler satan külhanbeyi kılıklı satıcı ve ahlâkı bozuk insanlardan bahseder:

“Kestane sat bir çıkmaz sokağın başında. Çürüklerini ayır ayır, sokağa at yine üç yüzden okut. Korkma ziyan etmezsin. Ama başına belâ musallat olurmuş; aldırma, koru kendini. Seni tanıyan senden kestane almazmış; senin gözünün önünde, giderler çürüklerini inadına başkasından alırlar da senden almazlarmış. Varsın almasınlar.”

“Bütün şehirle dost değilsin a! Sen başla bir defa işe. Bir haftaya kalmaz; şapkası delik, gözleri uçuk, rüzgâra karşı içi yünsüz bir adamcağıza çürüklerini, pişmemişlerini dayıyacaksın. Bunu yapacaksın. Yapmazsan hayatından, kestaneçilikten hiçbir şey anlamayacaksın. Manava çırağını, bakkal oğlunu, tüccar kâtibini, gazeteci muharririni böyle yetiştiriyor. Bu şehir böyleyken, bu böyle sürüp gidecek.”

Bohça³⁷ adlı hikâyede anlatıcı, evlerine gelen kendisinden bir yaş büyük besleme kıza duyduğu yakınlığı ve istemeden ona yaptığı eziyetleri anlatırken “hain bir burjuva çocuğu” olduğunu söyler.

İlk gençlik hülyalarını tattığı bu kızı bir gece rüyasında görür. “Dut ağacının dibinde elele idik. Saka kuşu ötede ayva ağacında ötüyordu. Gökte büyük büyük yıldızlar vardı. Bir göl kenarında sazlı ve çakıllı bir koy kadar kocaman bir ay, ufkun bir köşesini doldurmuştu. Biz bu göl kenarna benzeyen aya doğru yürüyorduk.

Rüyamın bu kadarını hatırlayabiliyorum. Bir yemiş yemeden evvel alınan ihtisaslar, onu yedikten sonra alınan lezzetten daha berrak ve vazıhtırlar. Ben de, rüyamın nihayetinde acaip, cennetten insanları koğduran acaip bir yemiş yediğimi hayal meyal hatırlıyorum”³⁸

Bu rüyadan sonra, bir yaz günü, öğle vakti dut ağacının dibinde, beslemenin kafası anlatıcının dizinde, oturlurlarken annesi görünce; kaçıp gider, akşama kadar eve dönmez. Akşam vakti her zamanki gibi kızın bahçe

³⁷ Sait Faik Abasıyanık, *Semaver*, Varlık Yayınları, İstanbul Nisan 1951, s. 41-45.

³⁸ Sait Faik Abasıyanık, *Semaver*, Varlık Yayınları, İstanbul Nisan 1951, s. 43.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

kapısına çıkıp kendisin çağırmadığını gören anlatıcı; eve girdiğinde, beslemenin sandık odasındaki bohçasının yerinde olmadığını görür.

*Düğün Gecesi*³⁹ hikâyesinde, on altı yaşında olmasına rağmen nüfusta yirmi dört yaşında görünen Ahmet yirmi altı yaşındaki bir kadınla evlendirilir. Düğün gecesi sırtına “*kocaman yumruklar yapıştirarak*” onu bir odaya tıklarlar.

“*Basık tavanlı bir odada tavandan hevenk hevenk üzüm, elmalar, armutlar, ayvalar sarkıyordu. Loşça odanın içini baş döndüren bir meyva kokusu sarmıştı. Bu yalnız meyva kokusuna da benzemiyordu. Arada tülbent, gelin esvabı, gürbüz bir kadın kokusu da meyvelerin kokusuna sinmişti.*”⁴⁰

Kadın hareketsiz ayakta beklerken Ahmet sessizce kadının karşısındaki sedire oturur. Geçirdiği heyecan ve asap bozukluğundan titreyerek orada uyuyakalır. Sabaha karşı uyandığında kadının sedirin öbür köşesinde uyukladığını görür. Ahmet susamıştır. Tavandan sarkan üzüm salkımlarından birini alır, yer; sonra diğer bir salkımı alarak sedirde yatan solgun kıza yaklaşır, ağzına iki üzüm tanesi koyar. “*Sonra hiçbir şey söylemeden alacakaranlıkta beyazlığı büsbütün artan kadının boynu üzerine kalın ve terli dudaklarını yapıştirir.*”

Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyelerinin tasvir bölümlerinde, renkleri, tatları ve kokularıyla meyvelerin; bir üslup özelliği olarak, orijinal söyleyişlerle karşımıza çıktığını görürüz.

*Yalnızlığın Yarattığı İnsan*⁴¹ hikâyesinde “*kavun acısı yalnızlıktan*” söz eder:

“*O pasajdaki birahaneye yine gitsem. O masaya otursam o masaya. İnsanlar gelse otursa çift çift kadınlı erkekli. Ben tek başıma. Milyonlar içinde tek başıma. Acı*

³⁹ Sait Faik Abasıyanık, *Semaver*, Varlık Yayınları, İstanbul Nisan 1951, s. 50-54.

⁴⁰ Sait Faik Abasıyanık, *Semaver*, Varlık Yayınları, İstanbul Nisan 1951, s. 52.

⁴¹ Sait Faik Abasıyanık, Bütün Eserleri VII, *Alemdağda Var Bir Yılan - Az Şekerli - Şimdi Sevişme Vakti*, 4. baskı, Bilgi Yayınevi, İstanbul Mart 1982, s. 20-29.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

gittikçe acıyor. Kavun acısı gibi zehir gibi bir aci. Kaybettikten sonra bulduğumuz şey. Nedir o bil? Nedir o bil?"

"Yüreğinin üstünde bir şey yok. Yalnızlık. Yalnızlık güzel. Güzel değil. Kavun acısı. Kavun acısı da ne?"⁴²

İpekli Mendil⁴³ hikâyesinin kahramanlarından 15 yaşlarında hırsızlık yaparken yakalanan genci şu sözlerle tasvir eder:

"Baktım, yeşil üst kabuğu düşmüş bir ceviz esmerliğiyle esmerdi. Yine bir taze ceviz beyazlığıyla beyaz ve gevrek dişleri vardı. Ben bilirim, yazın başlangıcından tâ ceviz mevsimine kadar Bursa çocuklarının yalnız elleri erik ve şeftali, yalnız çizgili mintanlarının kopmuş düğmelerinden gözüken göğüsleri fındık yaprağı kokar."⁴⁴

Davut'un Anası⁴⁵ hikâyesinde mevsim meyveleriyle birlikte anlatılan zaman, şairane bir üslûpla karşımıza çıkar:

"Zaman, kızılçık meyvasının kıpkırmızı olduğu günden başlar. Bu nar çiçeği döner, biraz daha koyulaşır, sonra birdenbire solgun bir dudak rengi ile kızılçıklar yere düşer; güneşte pelteleşir. Gözünü kırpmaya zaman kalmadan, son kızılçık yemişini ağza attığı dakikadan itibaren yağmurlar yağar. Kasaba baştanbaşa bir çamur deryası halini alır. Sonra kar yağar. İlk karı, sac sobanın yarı ısıttığı bir pencere kenarından küçük kızılçık ağacının dallarına konar görmek... İlk mandalınayı sokakata karın altında karı üstüne şeker gibi dökerek yemek..."⁴⁶

⁴² Sait Faik Abasıyanık, *Bütün Eserleri VII, Alemdağda Var Bir Yılan - Az Şekerli - Şimdi Sevişme Vakti*, 4. baskı, Bilgi Yayınevi, İstanbul Mart 1982, s. 25-26.

⁴³ Sait Faik Abasıyanık, *Semaver*, Varlık Yayınları, İstanbul Nisan 1951, s. 34-37.

⁴⁴ Sait Faik Abasıyanık, *Semaver*, Varlık Yayınları, İstanbul Nisan 1951, s. 35-36.

⁴⁵ Sait Faik Abasıyanık, *Sarnıç - Kayıp Aranıyor*, 4. baskı, Varlık Yayınları, İstanbul, Mayıs 1965, s. 128-129.

⁴⁶ Sait Faik Abasıyanık, *Sarnıç - Kayıp Aranıyor*, 4. baskı, Varlık Yayınları, İstanbul, Mayıs 1965, s. 128-129.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

Sait Faik, hikâyelerinde meyvelerle yapılmış deyimleri de kullanır. *Eftalikus'un Kahvesi*⁴⁷ nde hikâyelerini nasıl yazdığını soran şahsa: “Doğrusunu isterseniz ben hikâyemin nasıl yazıldığını da pek bilmem.” cevabını veren yazar; yarın o gencin “İncir çekirdeği doldurmayacak mevzuları yazan bir hikâyecinin iyi bir hikâyeci olmadığını yazacağına” da emindir.

Şevket Bulut'un *Kısmet* adlı hikâyesinde, tarlada kan ter içinde çalışan kocasına bulgur pilavı, götürülen Döndü yemekten sonra kimsenin olmadığı bostandan karpuz toplamaya kalkınca Ömer dayı önce karşı çıkar, ama sonunda razı olur:

“-Şimdi de elin karpuzlara mı göz diktin avrat? Haram olmaz mı? Hem, daha karpuzlar kelek... Yetişmesine on beş gün var...

-Ben olmuşunu bulurum... Niye haram olsun? Komşu hakkı, yok mu? Koparıp da evimize götürmedikten sonra... Tarla başında yenen her şey helâl! Bunun kanunu, töresi böyle! Sen datlı canını sıkma!

-Kim koymuş bu kanunu bre?

-Adı güzel peygamber efendimiz koymuş: “Ye, iç; evine götürme! Tarlada yenilen zekât yerine geçer...” buyurmuş.

-Eyi, eyi günahı da, sevabı da senin boynuna!”

Döndü'nün vaktinden evvel toplayıp geldiği karpuzların hepsi kelek çıkınca Ömer dayı;

“-Ulan bunca yaş yaşadın. Hangi karpuz eyi olur, daha bilemiyon... Karpuzun yeğniği, parlak kabuklusu, damarlısı eyi olur... Kavun ağır, karpuz yeğnik gerek, demezler mi?” diye çıkışır.

Komşunun bostanındaki karpuzları daha olmadığı halde acımasızca koparan Döndü, helâl haram kavramlarını işine geldiği gibi yorumlarken; ağanın kendi haklarını tam olarak vermediğinden de yakınır.

⁴⁷ Sait Faik Abasıyanık, *Bütün Eserleri VII, Alemdağda Var Bir Yılan - Az Şekerli - Şimdi Sevişme Vakti*, 4. baskı, Bilgi Yayınevi, İstanbul Mart 1982, s. 66-71.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

Üç Turunçlar adlı biri şiir⁴⁸ ve bir de radyo oyunu bulunan Behçet Necatigil'in, hemen bütün eserlerinde geleneğin izleri ya açık seçik ya da örtülü bir anlatımla karşımıza çıkar. İnci Enginün, Necatigil'den bahsederken "gelenekten yoğrularak gelen bir çok unsur, seçmesini bilen sanatkârın elinde modern anlatıma kavuşur."⁴⁹ der.

Behçet Necatigil, Üç Turunçlar piyesini aynı adlı masaldan esinlenerek kaleme almıştır. "Masallarda günlük hayatımızı aydınlatan derin semboller bulan"⁵⁰ yazar, masaldaki üç turuncun yerine gecekonduda yaşayan ve geçim sıkıntısı çeken üç genç kızı koyar ve

⁴⁸ **Üç Turunçlar**

Üç turunçlara aşkı
Önüne geçilmez oldu baktım
Yallah deyip atladım atıma
Şehzadenin yaptığını yaptım.

....

Üç turunçlar Has Bahçe'de asılı
Üçünü de aldım
Bastım atıma kamçıyı.

....

Git babam git
Kestim turuncun birini
Şehzadem su, şehzadem su
Su hani?

Kan ter içinde
Çöller boyunca
İkinciye keserim dedim
Su bulunca

Git babam git
Bir birikinti
Yağmurlardan kalma
Kestim ikinci turuncu
Şehzadem su, şehzadem su
Dudağımı değdirecekti suya
Su kurudu.

Bağlar bir düşünce elini kolunu
Susuz olmaz bu iş ahab saklama
Masallarda şehzade
Muradına ermiş ama
Önce bulmuş suyunu."

⁴⁹ İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yayınları, İstanbul, Ekim 1991, s. 261.

⁵⁰ İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yayınları, İstanbul, Ekim 1991, s. 260.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

masaldaki üç turuncun başına gelenlerle bu genç kızların hazin hayatları arasında bir benzerlik kurar.

Reşat Nuri'nin *Kızılıcak Dalları*⁵¹ romanında Gülsüm evlâtlık verildiği evde çok sevdiği kardeşi İsmail'i bir türlü unutamaz. Bunun üzerine kendisine İsmail'in öldüğü söylenir. Ancak kardeşinin acısı ile durmadan ağlayan Gülsüm'ü susturmanın en etkili yolu kızılıcak dalından yapılmış sopalar olur.

*Bir Adam Yaratmak*⁵² Necip Fazıl Kısakürek'in üç perdelik piyesinde ünlü bir tiyatro yazarı olan Hüsrev'in trajik hayatı anlatılır. Hüsrev'in son oyunu olan *Ölüm Korkusu* ile özel hayatı arasında benzerlikler vardır. Bu benzerlikler tesadüf denilip geçilecek cinsten değildir. Hüsrev de piyesin kahramanı gibi kazayla bir ölüme sebebiyet verir. Gazetesinin tirajını artırmak için bu olayı dallandırıp budaklandıran Şeref Bey ile kendisini özel kliniğinde tedavi ederek reklamını yapmak isteyen Dr. Nevzat'tan kaçan Hüsrev; eski yalılarına sığınır. Otuz yıl önce babası bu yalının bahçesindeki incir ağacına kendisini asarak intihar etmiştir. Hüsrev'in annesi oğlunun bu buhranlı günlerinde babasının akıbetine uğramasından korkarak incir ağacını kestirir.

Piyese; sonunda devlet hastanesine yatmayı kabul eden Hüsrev'in "*Ne yapayım, anne? Kestiniz incir ağacını!*"⁵³ sözleriyle biter.

Piyesinde bir adam yaratmaya kalkan Hüsrev sanki göklerin gazabına uğramıştır. Oyundaki kahramanın kaderi âdeta yazarını da peşinden sürüklemiştir. Piyeste metafizik meseleler ve irsiyetin de önemli bir yeri vardır.

Halk arasında yaygın bir batıl inanış olan incir ağacının uğursuzluğunu da piyesin hazin sonu ile hatırlamamak mümkün değildir.⁵⁴

⁵¹ Reşat Nuri Güntekin, *Kızılıcak Dalları*, 2. baskı, Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul tarihsiz, s. 174.

⁵² Necip Fazıl Kısakürek, *Bir Adam Yaratmak*, 1. baskı, Kültür Bakanlığı, İstanbul 1976, s. 334.

⁵³ Necip Fazıl Kısakürek, *Bir Adam Yaratmak*, 1. baskı, Kültür Bakanlığı, İstanbul 1976, s. 118.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

Bütün bu incelemeler sonunda, küçük bir ayrıntı gibi görülen meyvelerimizin edebiyatımızda kapladıkları alanın hiç de az olmadığı anlaşılmıştır. Atasözü, deyim, şiir, fıkra, hikâye ve roman türlerinde daha pek çok örneklerini görebileceğimiz meyvelerimiz; aşk duygusunun çeşitli tazahürlerinin ifadesinde, misafirperverlik, kahramanlık, vatan-millet sevgisi, memleket hasreti, çocuk sevgisi, tabiat sevgisi, çevre bilinci, siyasî hiciv, din duygusu, metafizik endişeler gibi konularda çok önemli bir anlatım aracı olarak edebiyatımızda yer almışlardır.

⁵⁴ Halk arasında söylenen; “İncir ağacından düşen onmaz.”, “İncir ağacının odunu yanmaz.”, “İncir ağacının etrafında cinler gezer.” gibi sözlerle “Ocağına incir ağacı dikmek” deyimini hatırlanabilir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008